

De Kinkhoorn 13

Nieuwsbrief van de Stichting Kingma State. Samengesteld uit de oorspronkelijke tekstbestanden van de redactie.

Inhoud

1. Voorwoord
2. Donateursbijeenkomst 17 dec 2005
3. Eduard Marius van Beijma
4. Hylke Jansz Kingma en de erfenis van Ignatius van Kingma
5. Kingma Kronkels Grond
6. Origineel artikel Eerherstel voor Beijma
7. Testament Ignatius 1696 deel 1
8. COLOFON

Voorwoord

Er is de laatste tijd door de bestuursleden weer hard gewerkt om de teksten voor deze Kinkhoorn klaar te maken. En elke keer blijkt dat meer tijd te vragen dan je tevoren inschat. Logisch eigenlijk want het gaat in het algemeen om verhalen die gebaseerd zijn op onderzoek. Dat onderzoek kost tijd en als gevonden is wat gezocht werd moet het gevondene worden bestudeerd en uitgewerkt. Vaak betreft het oude handschriften die eerst nog moeten worden getranscribeerd. Tenslotte moet er een artikel over worden samengesteld, gecontroleerd, verbeterd en verzonden. Dan volgt de drukproef die ook moet worden gecontroleerd, verbeterd en terug gezonden naar de drukker. Deze zorgt dan voor de rest en het resultaat hebt u, als u dit leest, in uw handen.

Dit keer gaat het o.a. over Eduard Marius van Beijma, voorlaatste bewoner van de State en de aanspraak die de Makkumer Kingma's op de nalatenschap van Ignatius, in het midden van de 18de eeuw hebben gemaakt.

Verder komt die nalatenschap ook aan de orde in het verhaal over het testament van Ignatius van Kingma. Hierbij gaat het niet zozeer om Ignatius zelf maar is het interessant hoe een welgesteld persoon in die tijd zijn nalatenschap regelde door middel van zijn testament. Welke elementen er in voorkwamen, het taalgebruik met de omhaal van woorden die nodig was om het bezit en de macht en invloed die dat bezit meebracht, als één geheel bij elkaar te houden en voor de familie veilig te stellen tot in de verre toekomst. Een complicatie bij het uitwerken van zo'n testament is de gewoonte om met het gebruik van de vele afkortingen de tijd die voor het schrijven nodig was te bekorten. Die afkortingen moeten opgelost worden. Verder wordt er veel gebruik gemaakt van nu in onbruik geraakte en daardoor veelal duistere, vaak latijnse of daar van afgeleide, termen die met behulp van allerlei boeken moeten worden verklaard.

Gelukkig is dit alles, hoewel tijdrovend, wel plezierig werk. Ik hoop dat u aan het lezen ook plezier zal beleven.

Kees Kingma, voorzitter.

Donateursbijeenkomst 17 dec 2005

Donateurs bijeenkomst op 17 december 2005 te Zweins

De donateurs bijeenkomst op 17 december 2005 was in zijn geheel gewijd aan de genealogie.

Als prekers waren uitgenodigd Frans Kingma, die binnen de Stichting Kingma State deel uitmaakt van de werkgroep genealogie, en Henk Nicolai, die als historicus veel studie naar de Makkumer Kingma's heeft verricht en hierover ook heeft gepubliceerd.

Frans begon zijn inleiding met aan te geven dat genealogie meer is dan allen het verzamelen van data over geboorte, huwelijk en overlijden, waarbij zover mogelijk terug gegaan wordt in de tijd. De waarde van dit stamboom onderzoek in de mannelijke lijn is zeer betrekkelijk en is eigenlijk alleen via de vrouwelijke lijn betrouwbaar. Genealogie wordt interessant als documenten en verhalen zijn te achterhalen door overlevering en in een bepaald tijdsbeeld zijn te plaatsen zodat dingen herkenbaar worden.

Frans geeft een boeiend beeld van zijn familie onderzoek, teruggaand in de tijd deels door overlevering en deels door archief onderzoek.

Hij komt dan uiteindelijk terecht bij Gosse Jans Kingma, geboren in 1799 te Wanswert. Van deze Gosse Jans is door het nodige zoekwerk aardig bekend hoe hij uiteindelijk via Leiden, waar hij mogelijk als remplaçant zijn militaire dienst vervulde, bij de schutterij in Groningen terecht kwam. En zo ontstaat een boeiend familieverhaal, geplaatst in een bepaalde sociale context en door verhalen van familie leden uit het verleden, wat herkenbaar wordt in de huidige tijd.

De inleiding van Henk Nicolai sluit hier naadloos op aan. Henk geeft aan dat niet allen de genealogie, maar ook de topografie (omgeving) en herinneringen aan voorwerpen belangrijke onderdelen zijn van familie verhalen.

In zijn onderzoeken naar de Makkumer Kingma's spelen voorwerpen een belangrijke rol, alsmede de door de familie bijgehouden almanakken, waar dagelijks aantekeningen in werden gemaakt. Deze traditie werd van vader op zoon voortgezet met als gevolg een schat aan gegeven over de familie. Deze omgang met het verleden door het bewaren van voorwerpen en bijhouden van almanakken betekende een bewust beheer van familie gegevens voor het nageslacht. Dankzij deze omgang met het verleden, bestaat er van het Makkumer Kingma's geslacht een rijke bron van informatie voor het nageslacht.

Het instandhouden van het familie verleden in relatie met de voorwerpen zal steeds moeilijker worden. Huidige generaties gaan anders om met het verleden en familie relaties zijn losser ge worden.

Beide sprekers hebben met hun inleiding op een boeiende manier laten zien dat genealogie meer is dan allen het verzamelen van data, maar dat juist de overlevering van verhalen en voorwerpen de familiegeschiedenis levendig en herkenbaar maakt.

Tjeerd Kingma

Eduard Marius van Beijma

In januari 1978 schreef de bekende Friese historicus dr. J.J. Kalma in de Friesland Post een artikel over Eduard Marius van Beyma. Deze Beyma was bewoner van Kingma State.

Het verhaal geeft een aardig inkijkje in het leven op de state aan het begin van de 19^e eeuw. In het onderstaande zijn enkele interessante passages weergegeven.

Met vriendelijke dank aan de heer C.L van Beyma thoe Kingma uit Ambt Delden van wie wij het artikel ontvingen.

GRIETMANNEN IN SOORTEN

Eerherstel voor Eduard Marius van Beyma

Elke Fries kent – behoort althans te kennen – Coert Lambertus van Beyma, de grote patriot, 'de held der Braaven', die om zijn overtuiging in 1787 moest vluchten en na een roerige tijd vol ruzies en ook gevangenschap in Frankrijk, hier op het politieke toneel in Den Haag optreedt. Neen, van een geslaagd leven is geen sprake. Maar zijn naam leeft dan toch maar voort.

Wie kent echter zijn broer Eduard Marius, die ook op politiek terrein actief was? Hij was een van de drie mannen, die in februari 1795 hier de 'stille revolutie' bewerkstelligde. Ook hij zat de eerste jaren na de omkeer te Leeuwarden en in Den Haag volop in de politiek, moest eveneens vluchten, maar kwam weer terug en trok zich tenslotte ook terug, werd grietman van Franekeradeel en woonde, ongetrouwd, tot zijn dood in 1825 jarenlang op Kingma State te Zweins.

De oudere broer Coert Lambertus (1753-1820) heeft een grote naam, maar het grappige is dat de zo nationaal voelende Friezen helemaal vergeten, dat hij een centralist met een federalistisch randje was, een voorstander van de een- en ondeelbaarheid der Bataafse republiek, een voorbereider dus van het latere koninkrijk. Wat dat betreft is er alle reden om juist als Fries de wat minder luidruchtige jongere broer Eduard Marius (1755-1825) alle eer te geven. Die was federalist en is dat gebleven. Hij hield, in tegenstelling met de revolutionaire Coert, rustig vast aan het oude en hij bleef daaraan getrouw, ook toen hem dat niet in dank werd afgenomen.

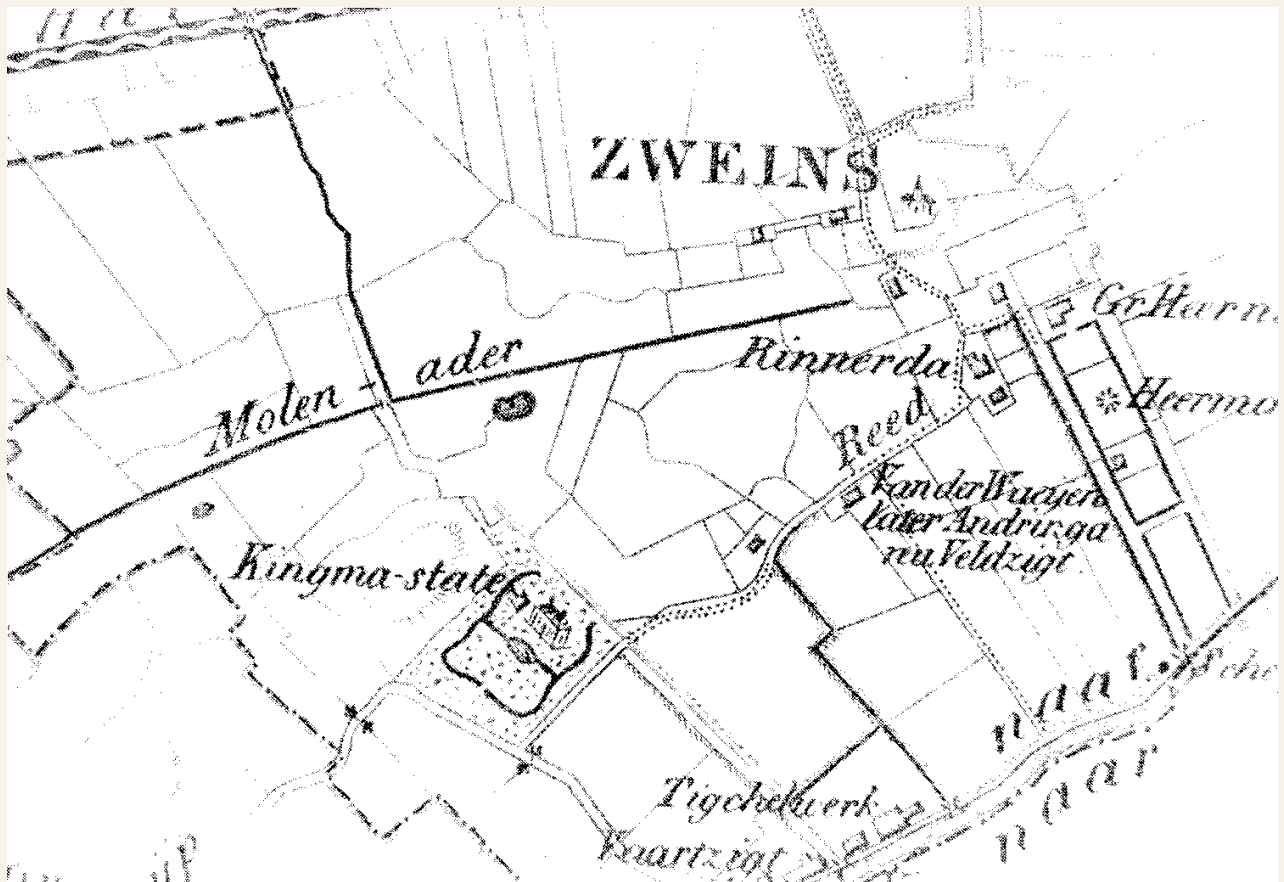
Een goede edelman

Net als het echte antiek wordt de Friese adel zeldzaam. Er zijn verschillende oorzaken. Vele Friese adellijke families zijn uitgestorven. Andere geslachten hebben reeds lang geleden het stamland verlaten. Het absenteïsme is een veel genoemd en gehaat verschijnsel, waar wij eigenlijk nog niet voldoende van weten, maar dat na 1800 sterk optrad.

Hoe men overigens ook mag staan tegenover het verschijnsel, dat 'adel' heet, er valt niet te loochenen, dat de oude Friese boerenadel en ook de jongere eenmaal kleur aan onze dorpen hebben gegeven. Je zou eens wat beleven als al die oude states uit vroeger tijd er nu nog waren. Wat zou het kleine Zweins veel aantrekkelijker zijn als aan de Zuidwestkant nog steeds het door bomen en grachten omgeven Kingma State stond.

Onze Eduard Marius van Beyma is niet alleen in de buurt van Keimpetille lang bekend gebleven, maar ook elders in Friesland. Een origineel heer, die een Fries van de oude stempel was en dat tot in zijn kleding toonde, maar die door zijn optreden ook een levend propagandist was voor de echte Friese zeden en manieren, waar wij bij gepaste gelegenheden zo hoog van kunnen opgeven.

Wij zullen zijn politieke loopbaan hier niet tekenen. In een kort bestek is dat onmogelijk, want juist die periode van 1787-1815 is zeer verward en haast elke beslissing moet uitvoerig worden toegelicht. Dat zijn biograaf, dr. J.C. Ramaer, echter ongelijk had Beyma een zwak en vreesachtig man te noemen blijkt telkens, als men zijn leven wat nauwkeuriger nagaat. Het is b.v. de vraag, of de vluchtelingen van 1787 zoveel moediger waren dan de blijvers, van wie Eduard Marius er een was. Langer dan zijn kort aangebonden broer, die zich na augustus 1798 uit de politiek terug trekt neemt Eduard Marius de verschillende risico's waarbij gevangenschap en erger steeds mogelijk waren. Als wij horen, dat hij b.v. in 1797 in een grondwetskommissie zit en in 1799 door te weigeren weer lid te worden van het Vertegenwoordigend lichaam der Bataafse Republiek zijn stemrecht verliest en in vijf jaar niet meer tot regeringsambten benoemd mag worden, is het duidelijk, dat hij niet bang was, want de Beyma's waren niet bemiddeld.

Een gedeelte uit de oude kaart van W. Eekhof (1852) toont, hoe het kleine Zweins zijn betekenis mee kreeg door de mooie state met bomen en grachten.

Beyma als landheer

In de 19de eeuw is hij lang bekend gebleven als een landheer met bijzondere kwaliteiten, eigenlijk een soort verlicht despoot nieuwe stijl, die steeds weer door typische dingen opviel. Hij bezat verschillende boerderijen in Peins en Zweins, maar het moest al raar komen als hij een pachter de huur opzei. Integendeel, hij leefde met hen als met vrienden, maar zij stonden onder zijn vaderlijk opzicht en moesten de afstand bewaren.

Hij trachtte hen, als het nodig was, op te voeden en dan het liefst door een grapje. Zo hadden de huurders allemaal een windhond van Beyma op de kost. Deze honden moesten goed gevoed worden. Toen dat bij een der boeren niet het geval was kwam Beyma vertellen: 'Jouw hond schijnt hard te lopen!' De boer had het niet dadelijk door. 'Ja, want de 'supe' in zijn lijf kan zo hard niet meekomen'. Een stille wenk, die wel begrepen werd. Een andere, wat ijdele pachter zat te veel in de herberg en liet de stekels in zijn land welig tierren. Beyma stuurde

een officiële boodschap door zijn livreknecht: 'De groeten van mijnheer en als de boer het stekelzaad dorst dan wilde mijnheer er ook wel wat van hebben'.

Beyma's leus was: Vooruit, vroeg opstaan en oppassen! Toen volgens zijn mening een der pachters geregeld te laat uit de veren kwam joeg Beyma diens koeien persoonlijk in de 'jister', ging voor het slaapkamerraam van de boer staan en vroeg: 'Vergeet je vanmorgen ook te melken?' Zo iets deed hij ook bij boeren, die te laat in de 'ûngetiid' gingen. Dan liep hij door het grasland en sloeg met de wandelstok tegen de uitgebloeide grassen en dan wist de man in kwestie wel, hoe laat of het was.

De familie Beyma hield het uit traditie met de onderliggende partij. Daarom stond de kleine man hem nader dan de hooggeplaatste en had hij meer oog voor het kleine Friesland dan voor de grote Republiek. Eduard Marius kende geen heers- of ambtsbegeerte en was veel nuchterder dan zijn beroemde broer, die zich vaak op mensen verkeek. Toen een jonker uit de buurt nog al eens van Beyma's weg gebruik maakte, maar daarbij tot groot ongenoegen van de boeren, hekken liet openstaan, regelde Beyma het met zijn knecht Sape zo, dat de hoge heer juist een ophaalbrug omhoog zag gaan, toen hij er aan toe was. De jonker moest eerst terug, om de hekken te sluiten en kon toen over de brug. Toen Beyma, die grietman van Franekeradeel was (1816-'25) en dus veel te Franeker op Dekemastate moest zijn, met zijn jacht naar de stad reisde, werd hij eens door brooddronken studenten van het Athenaeum geplaagd. De schipper en zijn knecht wouden er achteraan, maar Beyma herinnerde zich, dat het juist 28 december was, Onnozele Kinderendag. Laat ze maar, ze zijn niet wijzer!

Als verschillende andere regenten kon ook Beyma koppig zijn. Wat hij in zijn hoofd had werd doorgezet. Hij liet in de herfst bomen uit zijn tuin omhakken, maar hij had de regel ingevoerd, dat alle afgezaagde stukken slechts eenmaal gekloofd mochten worden. De vrouwen zullen wel eens geklaagd hebben, maar als het houtvuur eenmaal brandde hoefde men ook niet steeds weer blokjes op het vuur te werpen. Toen hij een vette kween aan een Harlinger slager had verkocht en deze de koe kwam halen, kwam er kwestie over de kosten van het vervoer. Beyma was zo maar 'ut de rie'. Hij hield de koe rustig achter, maar hij oordeelde wel: Eens verkocht, blijft verkocht en dus deelde hij het vlees – volgens zeggen 2200 pond! – gratis uit aan zijn dorpsgenoten.

Het gehucht Keimpetille, eigenlijk Kingmatille, had tot in het begin van deze eeuw een bekende naam. Er werden kaatspartijen gehouden, de politieke sprekers kwamen in de jaren 90 hun woord doen. Dat kwam ook, doordat er een tichelwerk was. Dit laatste heeft Beyma

tot verwondering van zijn omgeving op zijn oude dag nog laten bouwen. Ze noemden hem 'gek'. Maar toen iemand het waagde een opmerking te maken over zijn leeftijd zei hij – en zo gek is zo'n gedachte nu ook weer niet – 'Ja, ik hoop altoos nog 40 jaar te leven, al sterf ik ook morgen'.

J.J. Kalma / Joost Kingma (red.)

Hylke Jansz Kingma en de erfenis van Ignatius van Kingma

Hylke Jans en de vererving van de State

Het is 3 april 1754. Fokke Jaargs, Trinitie Jaargs, Inte Jaargs, Floris Jaargs en Eike Jaargs, kinderen van Jaarg Goris (Kingma), en Hylke Jansz, Gerben Jansz en Gorrit Jansz, kinderen van Bauke Goris de zus van Jaarg Goris zitten bij de notaris om een overeenkomst te ondertekenen. Een overeenkomst waarin zij afspreken te onderzoeken of ze aanspraak kunnen maken op de Kingma State en bijbehorende rechten, plichten en eigendommen zoals Ignatius van Kingma deze heeft nagelaten. Ik probeer mij voor te stellen hoe de sfeer in de kamer was waar zij bijeenkwamen om hun handtekening onder de overeenkomst te zetten. Er zal een gespannen sfeer hebben gehangen. De State was een rijk bezit en er stond dus nogal wat op het spel.

Uit de overeenkomst blijkt dat ze verwachtten dat het onderzoek “niet sonder veele moeite en kosten kan geschiede”. Het idee wellicht een behoorlijk bedrag kwijt te raken zonder het beoogde resultaat te behalen zal de spanning niet kleiner hebben gemaakt. Was dat ook de reden waarom ze besloten het onderzoek gezamenlijk te voeren? Of wilde de initiatiefnemer voorkomen dat hij (of zij) na alle moeite en kosten zelf er in te hebben gestopt ineens een hoop bezoek van zijn blij verraste neven en nichten te krijgen als de erfenis op eisbaar zou blijken. Wie weet welke druk is uitgeoefend voordat alle deelnemers bereid waren de overeenkomst te ondertekenen.

Hoe de voorgeschiedenis tot de ondertekening ook is geweest, de uiteindelijke afspraak was dat de kosten en opbrengsten van de onderneming gelijkelijk werden verdeeld. Er was goed nagedacht over deze afspraken. Er werd rekening gehouden met het tussentijds overlijden van één der deelnemers. In dat geval zouden rechten en plichten overgaan naar hun kinderen. In het geval deze er niet waren zou hun deel gelijkelijk onder de nog levende neven en

nichten worden verdeeld. Maar waarschijnlijk nog belangrijker was de afspraak dat, in het geval het fideicommis ervoor zou zorgen dat slechts één der deelnemers de State zou verkrijgen, de anderen gelijkelijk zouden profiteren.

Wat was nu eigenlijk hun zaak? De kern zat in het fideicommis. In essentie is het een juridisch principe dat een erflater via een testament in staat stelt voorwaarden te verbinden aan de vererving van de erfenis. Deze betroffen meestal de ondeelbaarheid van het goed, op welke wijze latere vererving moest plaatsvinden zodat het goed in handen van de familie, of beter de bloedlijn, bleef en soms zelfs de plicht de naam van de erflater over te nemen. Ook Ignatius maakte hier in zijn testament gebruik van. Hij benoemde Zacheus van Gemmenich, de zoon van zijn zus, tot enig erfgenaam van de State en bijbehorende zaken. Schreef de ondeelbaarheid voor en verplichtte tot het gebruik van de toevoeging “thoe Kingma” aan de naam en het incorporeren van het Kingma wapen in het eigen wapen. Voorwaarden die ook van toepassing werden verklaard op eventuele latere erfgenamen.

Zoals al in één van de eerste Kinkhoorns is beschreven heeft de dochter van Zacheus na zijn overlijden de State geërfd. Toen zij stierf had zij geen in leven zijnde kinderen meer waaraan de State zou toevallen. Haar toenmalige echtgenoot, Coert van Beyma werd voor het verlies van zijn vrouw getroost met het niet onaanzienlijke bezit van de State. Conform het testament van Ignatius heeft hij toen “thoe Kingma” achter zijn naam gezet en het Kingma wapen aan het van Beyma wapen toegevoegd.

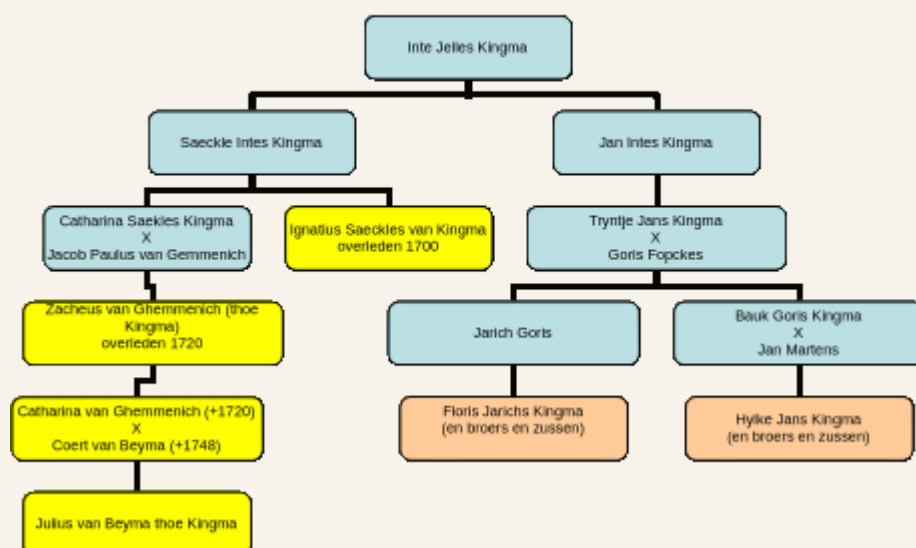
Wat bracht hen ertoe in 1754 dit onderzoek te doen? Ignatius was al in 1700 gestorven, Zacheus, de eerste erfgenaam, in 1720 en ook zijn dochter Catharina, de laatste van een Kingma afstammende eigenaar van de State, was twee maanden na haar vader overleden. Wellicht was het de vererving door Coert van Beyma aan zijn zoon uit zijn tweede huwelijk, Julius Matthijs, in 1748. Ook dan is de start van het onderzoek pas zes jaar na dato. Hoe dan ook de neven en nichten hebben gedacht dat het fideicommis mogelijk de voorwaarde zou stellen dat de State in het bezit van de familie moest blijven en dus niet naar, de niet via het bloed verbonden, van Beyma mocht overgaan. Zoals het bijgaande, sterk verkorte, genealogische overzicht toont, waren de neven en nichten de oudst levende verwanten en als er wat te erven waren zij de eersten in lijn. Overigens was er ook nog een Johan Kingma/ Uittenboogaert, zoon van Ignatius, die in de periode 1701-1707 over de vererving een zaak tegen Zacheus heeft aangespannen en verloren. Hierover later nog meer.

Interessant genoeg zijn er nog geen stukken boven water gekomen waaruit blijkt dat er een onderzoek is uitgevoerd en wat het heeft opgeleverd. Noch zijn er processtukken gevonden waaruit blijkt dat de zaak aanhangig is gemaakt. Het feit dat de naam van Beyma thoe Kingma nog steeds voorkomt en dat hun voorouders in 1864 de laatste bewoners van de State waren lijkt een redelijk bewijs dat het onderzoek geen positief resultaat heeft gehad.

Bij het uitzoeken van dit verhaal kwam nog een aardig ander inzicht boven water. Hylke Jans, de stamvader van de leden van de “Vereniging Familie Kingma”, was, zoals Henk Nicolai in de Kingma kroniek al schreef, terughoudend ten aanzien van het accepteren van de naam Kingma. In 1772 schreef hij hierover “onze sekretaaris voegt agter mijn naam dat van Kingma dat ik anders in myn gebruyk nooit gedaan heb ...”. Hoewel terughoudend over het gebruik van de naam, was hij zich blijkbaar al jaren zeer bewust van zijn afstamming (via de vrouwelijke lijn, zoals velen onder ons). Hetgeen ook al was gebleken uit een bezoek dat hij eerder bracht aan het kerkje in Zweins. Was hij mede eigenaar van de State geworden, dan had hij de achternaam waarschijnlijk al veel eerder in gebruik genomen.

Door Jeroen Kingma,

onder dankzegging aan Herre en Marijke Kingma voor hun gastvrijheid en bijdragen, waaronder het aanreiken van de overeenkomst uit de verenigingsarchieven, voor het schrijven van dit stuk.

Kingma Kronkels Grond

Kingma Kronkels Joost Kingma

Grond

Grond is een blijvend goed.

Dat moet Hylke Jansz ook gedacht hebben toen hij in 1754 met zijn familie een overeenkomst sloot om te laten onderzoeken of ze nog rechten konden doen gelden op de erfenis van Kingma State. Zoals uit het artikel in deze Kinkhoorn blijkt, had hij te weinig grondslag voor een rechtszaak. Dat moet 'm toch een aardige duit gekost hebben. Of zouden juristen in die tijd bescheidener tarieven hebben gehad?

Grond moest ook bij elkaar blijven.

Dat blijkt wel uit de fideicommis dat het uiteenvallen van het familiebezit moest voorkomen. Want alleen als onverdeeld landgoed was het in staat om de kosten van de instandhouding van het voorname huis dat de state was te dragen. Het verdwijnen van dat fideicommis in de Napoleontische tijd is dan ook een van de oorzaken van de teloorgang van de grote buitenplaatsen uit het Friese landschap van de negentiende eeuw. Yme Kuiper, die hierover regelmatig publiceert, zal ons daarover tijdens de najaarsbijeenkomst meer vertellen.

Uit het testament van Ignatius van Kingma blijkt dat hij tegen het einde van de zeventiende eeuw Kingma State had weten uit te breiden tot een landgoed van aanzienlijke omvang, honderden hectare groot, verdeeld over diverse dorpen in Franekeradeel. Hij mag dan, voorzover wij nu weten, geen onvergetelijke indruk hebben gemaakt in de militaire historie, voor het familiebezit had hij goed gezorgd.

Als u twijfelt of onze beweringen wel enige grond hebben, dan tikt u in www.historischgisfryslan.nl en u vindt daar op de website van HISGIS, het historisch GIS Friesland, de grond die Ignatius in 1700 bezat en de kadastrale eigendommen van Grietman Julius Mathijs van Beijma thoe Kingma in 1832. Nee, bij hun overlijden zaten deze mannen niet bepaald aan de grond.

Origineel artikel Eerherstel voor Beijma

Eerherstel voor

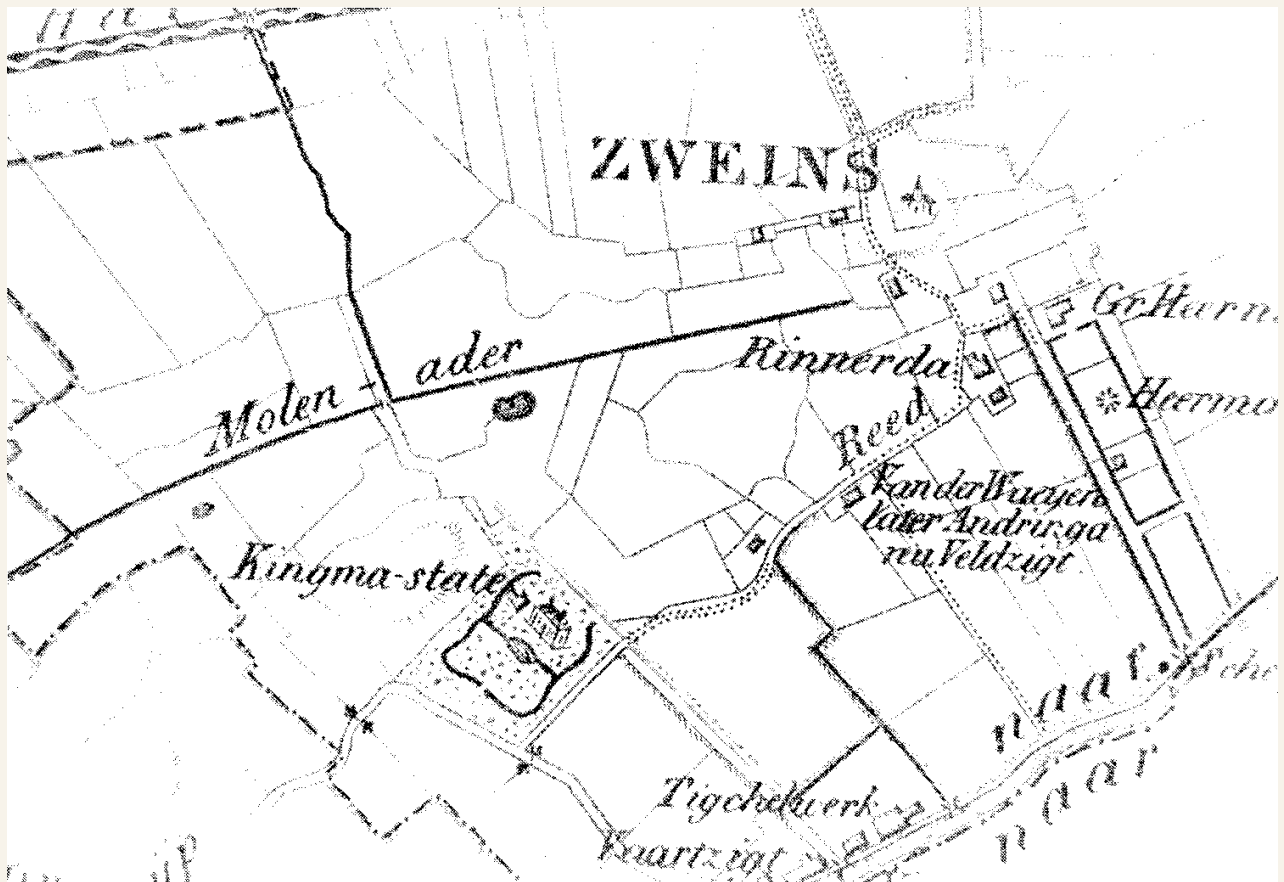
Eduard Marius van Beyma

GRIETMANNEN IN SOORTEN

Vaak hoor je de opmerking: Het zijn kinderen van dezelfde vader, maar als je het niet wist zou je het niet willen geloven! De verbazing, waarvan deze opmerking getuigt, is er de eeuwen door geweest. Maar al is ze begrijpelijk, ze getuigt toch ook van naïviteit.

Kinderen nemen iets over van de vader, maar ook van de moeder en wij mogen de voorouders al evenmin vergeten en dan is er de opvoeding, de beroepskeus, de levensomstandigheden en nog wel het een en ander.

Met evenveel recht kun je je verbazen als de kinderen uit hetzelfde nest wèl op elkaar gelijken.

Een gedeelte uit de oude kaart van W. Eekhof (1852) toont, hoe het kleine Zweins zijn betekenis mee kreeg door de mooie state met bomen en grachten. De kaart laat ook zien, hoe de oude wegen en vaarten nog niet op snelverkeer waren ingesteld.

E

Ike Fries kent – behoort althans te kennen – Coert Lambertus van Beyma, de grote patriot, 'de held der Braaven', die om zijn overtuiging in 1787 moest vluchten en na een roerige tijd vol ruzies en ook gevangenschap in Frankrijk, hier op het politieke toneel in Den Haag optreedt. Neen, van een geslaagd leven is geen sprake. Maar zijn naam leeft dan toch maar voort.

Wie kent echter zijn broer Eduard Marius, die ook op politiek terrein actief was? Hij was een van de drie mannen, die in februari 1795 hier de 'stille revolutie' bewerkstelligde. Ook hij zat de eerste jaren na de omkeer te Leeuwarden en in Den Haag volop in de politiek, moest eveneens vluchten, maar kwam weer terug en trok zich tenslotte ook terug, werd grietman

van Franekeradeel en woonde, ongetrouwd, tot zijn dood in 1825 jarenlang op Kingma-state te Zweins.

De oudere broer Coert Lambertus (1753-1820) heeft een grote naam, maar het grappige is dat de zo nationaal voelende Friezen hele-maal vergeten, dat hij een centralist met een federalistisch randje was, een voorstander van de een- en ondeelbaarheid der Bataafse republiek, een voorbereider dus van het latere koninkrijk. Wat dat betreft is er alle reden om juist als Fries de wat minder luidruchtige jongere broer Eduard Marius (1755-1825) alle eer te geven. Die was federalist en is dat gebleven. Hij hield, in tegenstelling met de revolutionaire Coert rustig vast aan het oude en hij bleef daaraan getrouw, ook toen hem dat niet in dank werd afgenomen.

'Men krijgt' zo zegt zijn levensbeschrijver dr. J.C. Ramaer, 'de indruk, dat hij een zwak man was die het goede wilde, maar zich in tegenstelling met zijn energieke broeder, dikwijls door vrees liet leiden'. Och, het papier is geduldig. Maar men zou onder zo'n uitspraak niet graag zetten 'wat bewezen moest worden'. Met indrukken moet je op-passen. Wie het hardst schreeuwt heeft nog niet het meeste te zeggen. Wie het meest aan de weg timmert heeft wel veel bekijks, maar is daarom nog niet de beste timmerman.

Een goede edelman

Net als het echte antiek wordt de Friese adel zeldzaam. Er zijn verschillende oorzaken.

Vele Friese adellijke families zijn uitgestorven. Andere geslachten hebben reeds lang geleden het stamland verlaten. Het absenteïsme is een veel genoemd en gehaat verschijnsel, waar wij eigenlijk nog niet voldoende van weten, maar dat na 1800 sterk optrad.

Hoe men overigens ook mag staan tegen-over het verschijnsel, dat 'adel' heet, er valt niet te loochenen, dat de oude, Friese boerenadel en ook de jongere eenmaal kleur aan onze dorpen hebben gegeven. Je zou eens wat beleven, als al die oude states uit vroeger tijd er nu nog waren. Friesland, dat al veel uit de recreatie trekt, was dan nog veel attractiever. Wat zou het kleine Zweins veel aantrekkelijker zijn als aan de Zuidwestkant nog steeds het door bomen en grachten omgeven Kingma-state stond.

Zeker, wij kennen echte heersers van adel-

lijken bloede. Over het onderwerp oligarchie raakt men niet gauw uitgepraat. Het verschijnsel van de regering door enkelen is er ook nu nog, maar het is allemaal wat verpakt en

verzoet. Je zou echter wat beleven, als wij met de oude states een jaar lang de situatie van voor 1795 terugkregen. Vermoedelijk zouden er heel wat anti-revolutionairen door de wind gaan en op een zeer progressieve toer geraken. Toch moet men oppassen. De geschiedenis vertelt niet enkel van ruwe vechtjassen en brute heersers. Er waren ook onder de adellijke mensen, die het 'nobilitas obligat' (adeldom verplicht) in hun levens-praktijk lieten zien.

Uit de 18de eeuw kennen wij Johan Vegelin van Claerbergen (1690-1733), die wel veel land bezat, maar ook bereid was van dit bezit anderen mee te laten profiteren en die alleen daarom al genoemd moet worden, omdat hij land liet ontginnen en straks bij zijn dood niet

friesland post 45

wilde, dat alles in één hand kwam. Hij is een der oligarchen, maar een goede.

Naast Vegelin mag zeker onze Eduard Marius van Beyma worden genoemd, die niet alleen in de buurt van Keimpetille lang bekend is gebleven, maar ook elders in Friesland. Een origineel heer, die een Fries van de oude stempel was en dat tot in zijn kleding toonde, maar die door zijn optreden ook een levend propagandist was voor de echte Friese zeden en manieren, waar wij bij gepaste gelegen-heden zo hoog van kunnen opgeven.

Wij zullen zijn politieke loopbaan hier niet tekenen. In een kort bestek is dat onmogelijk, want juist die periode van 1787-1815 is zeer verward en haast elke beslissing moet uitvoerig worden toegelicht. Dat dr. J.C. Ramaer echter ongelijk had Beyma een zwak en vreesachtig man te noemen blijkt telkens, als men zijn leven wat nauwkeuriger nagaat. Het is b.v. de vraag, of de vluchtelingen van 1787 zoveel moediger waren dan de blijvers, van wie Eduard Marius er een was. Langer dan zijn kort aangeboden broer, die zich na augustus 1798 uit de politiek terug trekt neemt Eduard Marius de verschillende risi-

Hij trachtte hen, als het nodig was, op te voeden en dan het liefst door een grapje. Zo hadden de huurders allemaal een wind-hond van Beyma op de kost. Deze honden moesten goed gevoed worden. Toen dat bij een der boeren niet het geval was kwam Beyma vertellen: 'Jouw hond schijnt hard te lopen!' De boer had het niet dadelijk door. 'Ja, want de 'supe' in zijn lijf kan zo hard niet meekomen'. Een stille wenk, die wel be-grepen werd. Een andere, wat ijdele pachter zat te veel in de herberg en liet de stekels in zijn land welig tieren. Beyma stuurde een officiële boodschap door zijn livreiknecht: 'De groeten van mijnheer en als de boer het stekelzaad dorst dan wilde mijnheer er ook wel wat van hebben'.

Beyma's leus was: Vooruit, vroeg opstaan en oppassen! Toen volgens zijn mening een der pachters geregeld te laat uit de veren kwam joeg Beyma diens koeien persoonlijk in de 'jister', ging voor het slaapkamerraam van de boer staan en vroeg: 'Vergeet je vanmorgen ook te melken?' Zo iets deed hij ook bij boeren, die te laat in de 'ûngetiid' gingen. Dan

was (1816-'25) en dus veel te Franeker op Dekemastate moest zijn, met zijn jacht naar de stad reisde, werd hij eens door brooddronken studenten van het Athenaeum geplaagd. De schipper en zijn knecht wouden er achteraan, maar Beyma herinnerde zich, dat het juist 28 december was, Onnozele Kinderen-dag. Laat ze maar, ze zijn niet wijzer!

Als verschillende andere regenten kon ook Beyma koppig zijn. Wat hij in zijn hoofd had werd doorgezet. Hij liet in de herfst bomen uit zijn tuin omhakken, maar hij had de regel ingevoerd, dat alle afgezaagde stukken slechts eenmaal gekloofd mochten worden. De vrouwen zullen wel eens geklaagd heb-ben, maar als het houtvuur eenmaal brandde hoefde men ook niet steeds weer blokjes op het vuur te werpen. Toen hij een vette kween aan een Harlinger slager had verkocht en deze de koe kwam halen, kwam er kwestie over de kosten van het vervoer. Beyma was zo maar 'ut de rie'. Hij hield de koe rustig achter, maar hij oordeelde wel: Eens verkocht, blijft verkocht en dus deelde hij het vlees—volgens zeggen 2200 pond! – gratis uit aan zijn dorpsgenoten.

Van Eduard Marius van Beyma is geen portret bewaard, maar een afbeelding van het reeds lang gesloopte Kingmastate te Zweins, waarnaar de familie zich later wel Van Beyma thoe Kingma noemde, is in het Prentenkabinet van het Fries Museum aanwezig.

ko's waarbij gevangenschap en erger steeds mogelijk waren. Als wij horen, dat hij b.v. in 1797 in een grondwetskommissie zit en in 1799 door te weigeren weer lid te worden van het Vertegenwoordigend lichaam der Bataaf-se Republiek zijn stemrecht verliest en in vijf jaar niet meer tot regeringsambten benoemd mag worden, is het duidelijk, dat hij niet bang was, want de Beyma's waren niet bemiddeld.

Beyma als landheer

In de 19de eeuw is hij lang bekend gebleven als een landheer met bijzondere kwaliteiten, eigenlijk een soort verlicht despoot nieuwe stijl, die steeds weer door typische dingen opviel. Hij bezat verschillende boerderijen in Peins en Zweins, maar het moest al raar komen als hij een pachter de huur opzei. Integendeel, hij leefde met hen als met vrienden, maar zij stonden onder zijn vader-lijk opzicht en moesten de afstand bewaren.

friesland post 46

liep hij door het grasland en sloeg met de wandelstok tegen de uitgebloeide grassen en dan wist de man in kwestie wel, hoe laat of het was.

De familie Beyma hield het uit traditie met de onderliggende partij. Daarom stond de kleine man hem nader dan de hooggeplaatste en had hij meer oog voor het kleine Friesland dan voor de grote Republiek. Eduard Marius kende geen heers- of ambtsbegeerte en was veel nuchterder dan zijn beroemde broer, die zich vaak op mensen verkeek. Toen een jonker uit de buurt nog al eens van Beyma's weg gebruik maakte, maar daarbij tot groot ongenoegen van de boeren, hekken liet openstaan, regelde Beyma het met zijn knecht Sape zo, dat de hoge heer juist een ophaalbrug omhoog zag gaan, toen hij er aan toe was. De jonker moest eerst terug, om de hekken te sluiten en kon toen over de brug. Toen Beyma, die grietman van Franekeradeel

Het **gehucht Keimpetille**, eigenlijk Kingmatille, **had tot in het begin van deze eeuw een bekende naam. Er werden** kaatspartijen **gehouden, de politieke sprekers kwamen in de jaren 90 hun woord doen. Dat kwam ook, doordat er een tichelwerk was. Dit laatste heeft Beyma tot verwondering van zijn omgeving op zijn oude dag nog laten bouwen. Ze noemden hem 'gek'. Maar toen iemand het waagde een opmerking te maken over zijn leeftijd zei hij – en zo gek is zo'n gedachte nu ook weer niet – 'Ja, ik hoop altoos nog 40 jaar te leven, al sterf ik ook morgen'.**

Testament Ignatius 1696 deel 1

Testament van “De Heer Old Brigadier Ignatius van Kingma”

te Sweins – 1696

~~*~*

Dit archiefstuk, in Tresoar te vinden onder: toegang 319- inventaris nr.689, bevat de eerste en de laatste pagina van het testament uit 1696. Daarbij gevoegd is een handgeschreven kopie van het hele testament. Deze kopie is, gezien het veel leesbaarder handschrift, vermoedelijk een aantal jaren na het overlijden van Ignatius gemaakt en heeft 14 pagina's in folioformaat.

Bij het maken van deze kopie zijn niet de regels voor het transcriberen in acht genomen. Er zijn woorden naar aansluitende regels doorgeschoven en zelfs naar volgende pagina's.

Bovendien is de spelling enigszins aangepast. De in het origineel gebruikte afkortingen zijn veelal overgenomen maar niet opgelost, zoals het bij een transcriptie zou moeten zijn. Deze kopie kan men dus eerder een hertaling noemen. Wel heb ik de indruk, aan de hand van de twee beschikbare afdrukken van het origineel, dat de stijl en inhoud niet gewijzigd is.

Wat is nu het opvallende aan dit in 1696 gemaakte testament? Ignatius was een rijk man met veel bezittingen, die invloed en stemrecht meebrachten, waardoor het van belang was dat het bezit bij elkaar bleef en in de familie en daarvoor is een testament nodig. Daarbij had hij een loopbaan als militair waarbij hij uiteraard meer dan gewoon het risico liep te overlijden, b.v. aan verwondingen in de strijd opgelopen of door direct te sneuvelen. Zéker in die tijd met de nog beperkte medische mogelijkheden en de toch al lage gemiddelde leeftijd. Ook bij zijn latere hoge militaire functie bleven er risico's. Het is dus erg opvallend dat hij, in 1621 geboren, pas in 1696, dus op de voor die tijd zeer hoge leeftijd van 75 jaar zijn testament maakte. Weliswaar kan het zijn dat dit testament slechts een aanpassing was van een testament uit 1683. Toen was hij dus 62 maar toch over de gemiddelde leeftijd. Dus wel laat voor een testament, niet wetende dat hij de extreem hoge leeftijd van 79 zou halen. Dat testament uit 1683 ligt ook in Tresoar, maar is niet raadpleegbaar. Mogelijk omdat het in slechte dus kwetsbare staat verkeert. Ik zal nog eens een poging doen om het althans één keer te kunnen zien.

Vanwege het hierboven al genoemde belang was het nodig de bezittingen bij elkaar te houden en niet versnipperd te laten worden door verdeling onder meerdere erfgenamen. Vandaar dat Ignatius gebruik maakte van het zogenaamde “fideicommiss” ook wel “erfstelling over de hand” genoemd. Een aan het Romeinse recht ontleende constructie om het stam- of familie-erfgoed onvervreemd-baar te maken. Eén persoon de “fideicommissaris” kreeg de hele erfenis maar tevens de plicht die erfenis bij elkaar te houden en te onderhouden (b.v. de State onderhouden maar ook te bewonen). Eigenlijk was de fideicommissaris slechts de tijdelijke beheerder van het bezit en mocht hij dit wel uitbreiden maar er geen delen van verkopen. Tevens moest hij de erfenis als geheel aan een opvolgende erfgenaam achterlaten. Wie deze erfgenaam zou zijn was tevoren in het testament vastgelegd. Dit noemde men “de hand uit het graf”.

Het regelen van dit laatste beslaat ongeveer vijf pagina’s van het testament. Blijkbaar bestond er met betrekking tot de erfopvolging nog geen duidelijke wetgeving. Ignatius heeft het dan ook over “*best naar (gewoonte)regten en usantie*”.

Na zijn ziel in de “*grondelose genade van God Almagtig*” aanbevolen te hebben en zijn lichaam begraven is in de kerk van Zweins “*sonder uiterlijke pompe of statie*” zullen de erfgenamen “*gehouden zijn te geeven een vatsoenlijk leed of uitvaerts maeltijdt*”.

Dan bekrachtigt hij het eerder in het testament genoemde fideicommiss door zijn “*wel beminde neef doctor Zachaeus de Gemmenich*¹ *advokaat voor den Hove van Frieslandt*” tot universeel erfgenaam te “*institueren*”².

Dan regelt hij de erfopvolging door te schrijven dat “*wat ik tegenwoordig besitte en namaels mogte become na versterven van mijn institueerde erfgenaem in het geheelen sonder enige deelschap of detractie*³ *van trebellanica*⁴ *sullen erven en devolveren*⁵ *op sijn oudste soon of bij defect van een soon op sijn oudste dogter, indien enige geïnstitueerde erfgenaem geen kinderen primogendus*⁶ *mogte komen natelaten, dan kindskinderen of voor dese descendentes sullen de vastigheden onder dit praerogativ*⁷ *oft majoraet*⁸ *begrepen int geheel en sonder enige deelschap of detractie als voren erven en devolveren op sijn oudere mannelijke descendent of bij defect van mannelijke descendent op sijn oudste vrouwelijke descendent, als dan in leven zijnde*”.

En dit wordt dan nog vele malen herhaald voor alle denkbare situaties waarin de dan beoogde erfgenaam niet meer leeft of geen nog leven zijnde kinderen of kleinkinderen heeft.

Bij minder-jarigheid van een erfgenaam moet een voogd worden aangesteld die het beheer tijdelijk overneemt en verantwoording aflegt voor de commissaris van het Hof van Friesland.

Mocht Zachaeus de Gemmenich vóór Ignatius en zonder een opvolgende erfgenaam sterven dan wordt zijn broer Jacob de fideicommissaris enals hij overlijdt dan, enz. enz.

Opvallend voor die tijd is dat ook dochters als mogelijke erfgenamen steeds worden vermeld, echter erven zij alleen als er geen zonen zijn.

Dan voegt hij twee boerderijen te Peins, die hij van zijn vader geërfd heeft aan de erfenis toe. En ook het behang aan de muren, ledikanten, zijn schilderijen, bedden met toebehoren, stoelen, etc. “beneden in ’t huis van Kingma State”. En bepaalt dat laatst-genoemde zaken in de State moeten blijven, dat de bezitter de State moet bewonen of “*ten minsten dienstboden, vuur en ligt daer op sijne kosten te houden, sonder het groothuis aen een vreemd te mogen verhuiren*”.

Dan verplicht hij zijn erfgenaam, binnen drie maanden na dat deze bericht van zijn overlijden heeft ontvangen, het testament in het fidei-commis registratieboek van het Hof van Friesland, samen met een “*pertinente inventaris van de bewaerde vastigheden*” en in aanwezigheid van de getuigen die het testament mede hebben ondertekend, te laten registreren en hetzelfde te laten doen in het hypotheekboek van Franekeradeel.

Ook moet deze inventaris elke tien jaar ten overstaan van de “*commissaris van den Hove of ’t Edle Geregte van Franekeradeel met de namen van de naestlegers en gebruikers*”⁹ vernieuwd worden. Daarbij moest ook het “*geslagt register*” gecompleteerd worden. Hiermee wordt bedoeld het bijwerken van de registratie van erfopvolgers m.b.t. overleden en geboren potentiële erfopvolgers. De fidei-commissaris verbeurt bij nalatigheid van het bovenstaande telkens, zo staat in het testament, de somma van één honderd carolis-guldens ten profijte van het Nieuw Weeshuis te Leeuwarden. De Heren weesvoogden worden door middel van een copie van deze beschikking hiervan op de hoogte gesteld, om zonodig de boete te kunnen opeisen.

Dan volgt een omslachtig deel over het *eerlijk* onderhoud van Kingma State waartoe de fidei-commissaris verplicht is en waartoe hem voldoende middelen zijn nagelaten, ook om eventueel verval te laten repareren.

Hij mag, zo gaat het verder, zijn familienaam behouden maar moet er wel “thoe Kingma” aan toevoegen en bij zijn familiewapen het wapen van Kingma voegen¹⁰. Ook hierbij is een boeteclausule gevoegd van honderd carolusguldens aan hetzelfde Weeshuis “voor de eerste reise en sulks so lang en meermalen so hij zulks bij halstarrigheid en vilipendentie¹¹ van mijn despositie¹² en begeerte quame te doen”.

Zover tot en met pagina 8 van het testament. **Wordt vervolgd.**

¹ Tot nu toe heb ik de naam nooit anders geschreven gezien als “van Gemmenich”, in het testament is echter consequent “de Gemmenich” geschreven.

² “Institueren”, instellen, (van Dale).

³ “Detractie”, aftrekking, onttrekking of korting, (Practisyns Woordenboekje).

⁴ “Trebellianique portie”, ’t vierde part van eene overhands gemaakte erffnisse in den boedel, (P.W.).

⁵ “Devolveeren”, afkoomen, afwentelen, (P.W.).

⁶ “Primogendus”, waarschijnlijk hetzelfde als “Primogenitus”, eerstgeborene, (van Dale)

⁷ “Pr(a)erogatief”, recht dat iemand of een groep heeft boven anderen, (van Dale).

⁸ “Majoraat”, voorrecht van het oudste lid van een familie in erfeniszaken of erfrecht van de oudste zoon , onverdeeld familiegoed dat op dat oudste lid moet overgaan, (van Dale).

⁹ “Naestlegers en gebruikers”, het vermelden van eigenaars en gebruikers van aangrenzende percelen was een methode om, bij gebrek aan kadaster, de ligging van een perceel te bepalen.

¹⁰ Of van Gemmenich het Kingma wapen ook aan het zijne heeft toegevoegd is mij niet bekend. De laatste van Beijma op de State, Julius Matthijs, heeft officieel aan Koning Willem I toestemming gevraagd om ”thoe Kingma” aan zijn naam en het Kingma wapen (als hartschild) aan zijn wapen toe te voegen. Deze toestemming heeft hij in 1821 gekregen (zie toegang 319 inventaris nr. 347 , Tresoar).

¹¹ “Vilipendentie”, verachting, kleinachting, (P.W.).

¹² “Dispositie”, eene ordentelijke bestelling of beschikking, (P.W.).

COLOFON

‘De Kinkhoorn’ is een periodieke uitgave van de stichting Kingma State.

De periodiek wordt toegezonden aan donateurs van de stichting.

U kunt donateur worden door jaarlijks een bedrag van tenminste 12 Euro over te maken op rekeningnummer 55.00.97.538 bij de ABN AMRO bank te Arnhem ten name van Penningmeester Stichting Kingma State.

Oplage: 150 ex.

Verschijnt tenminste twee maal per jaar.

Stichting Kingma State

Secretariaat:

Sterrenboslaan 20, 3972 GD Driebergen

tel: 0343 521212

fax: 0343 517689

e-mail: info@joostkingma.nl

website: www.kingmastate.nl

Bestuur

Voorzitter: C.S.J. Kingma, Emmen

Secretaris: J.H. Kingma, Driebergen

Penningmeester: J.M. Kingma, Arnhem

Bestuurslid: Tj. Kingma, Zwolle

Vormgeving en productie

Drukkerij Bakker Baarn

Deze publicatie is geregistreerd bij de Koninklijke Bibliotheek onder ISSN: 1569-8645

Bij gehele of gedeeltelijke overname van de inhoud van artikelen uit De Kinkhoorn gaarne bronvermelding.